

N:o 32.

Ank. till Riksdagens kansli den 5 mars 1896, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottets behandling hänvisad motion, n:o 53, har herr *Jakob Eriksson* från Stockholm föreslagit:

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t begär utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådant tillägg till § 3 af kongl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, den 31 oktober 1873, att tillfälle beredes medlem af svenska statskyrkan, som omfattat från kyrkans lära afvikande åsigter, att — efter anmälan, som förut i paragrafen sägs och som göres efter det att han fyllt 21 år, — ur kyrkan utträda, utan skyldighet att uppgifva annat trossamfund, hvartill han vill öfvergå, samt

att förordningen i öfrigt underkastas den omarbetning, som kan blifva af nöden i följd af den föreslagna förändringen.»

Uti motionen, i hvilkens syfte herrar O. R. Themptander och E. J. Ekman instämt, har herr Eriksson hänvisat till sin vid 1894 års riksdag i samma ämne väckta motion, hvilken dock afsåg, att medlem af svenska

kyrkan redan vid uppnådda aderton år skulle ega ofvan omförmälda rätt att utträda ur kyrkan.

Till stöd för den nu väckta motionen har herr Eriksson åberopat lagutskottets utlåtande n:o 50 år 1894 i anledning af motionärens ofvanberörda, då afgifna motion äfvensom de diskussioner, som med föranledande af samma utlåtande då fördes i Riksdagens båda kamrar, och af hvilka framginge, att många af reformens vänner ansågo sig förhindrade att biträda det då väckta förslaget, emedan det innehölle, att rätt till utträde ur kyrkan skulle få åtnjutas redan efter uppnådda aderton år. Med anslutning till de uttalanden, som då förekommo i Riksdagen och som utmynnade deri, att en person icke förrän vid tjuguet år ålder kunde anses hafva kommit till den mognad och besinning, som borde få förutsättas hos den, som tillåtes att utträda ur kyrkan och öfvergå kanske till ett okristet samfund, har motionären ändrat sitt vid 1894 års riksdag afgifna förslag derhän, att medlem af svenska kyrkan skulle få utträda ur densamma först efter det han fyllt tjuguet år — under förutsättning dock att dermed ingen rubbning skedde i nu gällande föreskrift, att den, som vid sitt utträde ur kyrkan uppgåfve det kristna trossamfund, hvartill han ville öfvergå, egde rätt att utträda redan vid fyllda aderton år.

Då utskottet går att afgifva utlåtande öfver ifrågavarande motion, vill utskottet, i likhet med 1894 års lagutskott, till en början erinra, hurusom ändring af den s. k. dissenterlagens bestämmelser uti förevarande ämne varit föremål för framställningar vid flere föregående riksdagar. Redan vid 1877 års riksdag väcktes inom Första Kammaren motion om rätt för hvarje statskyrkans medlem, hvilken omfattat en främmande troslära, att utträda ur statskyrkan utan att behöfva uppgifva det trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå, och utan hinder deraf, att den lära, han omfattade, till äfventyrs icke kunde anses såsom kristen. Motionen, hvilken var väckt af en bland vår kyrkas mera framstående målsmän, vann icke Riksdagens bifall, och samma öde rönt en vid 1882 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion i enahanda syfte. Vid 1883 års kyrkomöte var frågan om borttagande af skyldigheten för den, som ville utträda ur statskyrkan, att uppgifva det kristna trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå, föremål för en enskild motionärs framställning, och till-

styrktes densamma af det tillfälliga utskott, till hvars behandling den varit hänvisad, men lyckades icke vinna mötets bifall. Vid såväl 1885 som 1886 årens riksdagar gjordes af herr Eriksson framställningar i syfte att medlem af svenska kyrkan, som omfattat främmande lära, skulle vid uppnådda aderton år ega rätt att utträda ur kyrkan, utan skyldighet att uppgifva annat trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå. Lagutskottet vid 1885 års riksdag afstyrkte bifall till motionen, hvilken också afslogs af Första Kammaren, men bifölls af Andra Kammaren med betydande röstöfvervigt. I sitt vid följande riksdag afgifna utlåtande n:o 14 tillstyrkte lagutskottet motionärens framställning, i hvad den afsåg upphäfvande af ofvan berörda skyldighet, men ansåg sig fortfarande icke kunna förordna bifall till förslaget om borttagande af *det* vilkor för rätten att utträda ur statskyrkan, att den troslära, som den utträdande omfattat, vore att anse såsom *kristen*. Motionens öde i kamrarne blef emellertid detsamma som vid 1885 års riksdag.

Vid 1891 års riksdag förnyade samme motionär sin framställning i ämnet, och lagutskottet tillstyrkte i anledning häraf, i dess utlåtande n:o 15, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt aderton år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Utskottets hemställan blef äfven denna gång af Första Kammaren afslagen.

Vid såväl 1893 som 1894 årens riksdagar gjorde herr Eriksson samma framställningar i ämnet som vid 1891 års riksdag, och vid begge riksdagarne hemställde lagutskottet, att Riksdagen ville till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse af samma innehåll som den af utskottet vid 1891 års riksdag föreslagna.

Begge gångerna afslog emellertid Första Kammaren utskottets hemställan.

I lagutskottets af motionären återropade utlåtande vid 1894 års riksdag erinrade utskottet beträffande förslaget om borttagande af den föreskrifna skyldigheten att uppgifva det trossamfund, hvartill man ämnade öfvergå, om lagutskottets vid 1886 års riksdag afgifna utlåtande, som bland annat innehöll:

»Enligt förordningen den 23 oktober 1860 fordrades, för att en person skulle anses från svenska kyrkan skild, ej blott att han skulle uppgifva det främmande religionssamfund, till hvilket han önskade öfvergå, utan ock att han blifvit i ett i riket tillåtet religionssamfund upptagen. Detta sistnämnda vilkor borttogs genom 1878 års förordning, som endast fordrar uppgift å det trossamfund, hvartill den ur kyrkan utträdande vill öfvergå. Vid tillämpningen af detta stadgande har någon tvekan yppats, huru vida det trossamfund, hvartill den utträdande förklarade sig vilja öfvergå, ovilkorligen borde vara, såsom i 1860 års förordning uttryckligen föreskrefs, ett i riket tillåtet, således af staten erkänt trossamfund. Denna tvekan synes dock numera hafva blifvit undanröjd, och bestämmelsen tolkas så, att medlem af svenska kyrkan kan öfvergå till hvilket historiskt befintligt, kristet trossamfund som helst. Emellertid kvarstår, äfven med den tolkning, som sålunda gifvits åt paragrafen, den inskränkning, att en person, hvilkens religiösa uppfattning i en eller flera punkter skiljer sig från svenska kyrkans, icke kan utträda ur denna kyrka, så vida han icke kan uppgifva ett bestämdt trossamfund, till hvilket han vill ansluta sig. Det kan icke förnekas, att, oaktadt den brokiga mångfald af olika trossamfund, som vår tids religiösa lif framkallat, mången kan finnas, som icke känner sitt samvete tillfredsstäldt med att öfvergå till något af dessa samfund. Denne har då att välja mellan att kvarstå inom svenska kyrkan, hvilkens åskådning han i till äfventyrs väsentliga delar ogillar, eller att öfvergå till ett annat religionssamfund, i hvars läror han icke heller kan instämma.

Härvid har erinrats, att 1873 års förordning, såsom ofvan blifvit påpekadt, icke fordrar öfvergång, utan endast uppgift om tillämnad öfvergång till ett visst trossamfund. Men den sålunda antydda utvägen att undvika ett val af nyssnämnda beskaffenhet är onekligen föga tilltalande, åtminstone för personer med mera känsligt samvete. Följden af den ifrågasvarande inskränkningen har också blifvit, att många kvarstannat inom kyrkan, hvilka icke blott afvika från hennes läror, utan mot henne hysa ett rent hatfullt sinnelag, hvilket, om ej framkallas, åtminstone i väsentlig mån ökas af tvånget att kvarstå inom kyrkan.

Ett sådant förhållande står, enligt utskottets tanke, i strid mot religionsfrihetens grundsatser och kan ej vara annat än till skada för kyrkan sjelf. Denna sistnämnda synpunkt har ock blifvit af kyrkans egna målsmän framhållen.»

Vidkommande åter det ifrågasatta utsträckandet af rätten att utträda

ur statskyrkan jemväl till den, som omfattat en icke kristen lära, anförde 1894 års utskott ur sitt vid 1891 års riksdag afgifna utlåtande följande:

»Emot en dylik åtgärd hade väsentligen framstälts den anmärkning, att densamma skulle innebära ett statens uppgifvande af sin ställning såsom kristen stat, och att, då kärleken vore kyrkans högsta lag och innersta drifkraften för all hennes verksamhet, kyrkan icke borde upphöra att upplysande och förädlande inverka på dem af hennes medlemmar, som i religiöst hänseende affallit derhän, att de antingen omfattade trosläror, för hvilka kristendomens grundsanningar voro främmande eller ock intogo den rena gudsförnekelsens ståndpunkt. Kunde dessa affällingar också icke återföras till kyrkans sköte, vore det i allt fall hennes pligt att söka bringa dem en kristlig lifsåskådning.

Utskottet ansåg emellertid, att, huru beaktansvärda dessa skäl än måtte synas, starkare skäl likväl anförts och kunna anföras för riktigheten af den uppfattning, motionären velat göra gällande. Den af honom ifrågasatta bestämmelse innebure endast ett följdriktigt genomförande af den samvets- och trosfrihetens stora grundsats, å hvilken lagstiftningen i förevarande ämne blifvit byggd.

Vid sidan af denna synpunkt af individens rätt att i trossaker vara fri från alla tvingande band och i religiöst hänseende slippa gälla för annat eller mer än han verkligen vore hade man ock att i likhet med motionären vid 1877 års riksdag ställa en icke mindre vigtig synpunkt, nemligen synpunkten af kyrkans i dess egenskap af samfund grundade rätt att vara till och sålunda äfven dess rätt att värna sig för fiendtliga angrepp från dess egna medlemmar. Vore kyrkan ett samfund, som för sitt bestånd kräfde enhet i öfvertygelse och handlingsätt, äfvensom ett utveckladt kraftigt och sammanslutet församlingslif, torde det äfven vara hennes obestridliga rätt att få från sin gemenskap skilja olika tänkande, hvilka till äfventyrs funne sig manade att med hela styrkan af en lefvande öfvertygelse arbeta på hennes undergång. Att personer, som, på sätt erfarenheten från senaste tider visat, dragit i öppen härnad mot vår kyrka, fortfarande skulle räknas till kyrkans medlemmar, syntes utskottet vara ett missförhållande, som i kyrkans och statens intresse borde undanrödjas. Vidare komme här i betraktande, att, såsom jemväl flera gånger framhållits, vår tids skiftande mångfald af trosläror hade att framvisa mer än en dylik lära, hvars beskaffenhet att vara kristen eller icke kunde vara tvifvel underkastad, och vid sådant förhållande torde det mången gång vara en vansklig sak för en samvets-

grann själasörjare att efter ett, låt vara äfven grundligt, förhör med den församlingsmedlem, som anmält sig vilja utträda ur statskyrkan, afgöra, om den lära, denne sade sig hafva omfattat, kunde anses vara kristen, och det begärda utträdet sålunda enligt nu gällande bestämmelser finge beviljas. Med fog torde äfven kunna sättas i fråga, om kyrkan kunde på något mera verksamt sätt öfva inflytande på dem af dess medlemmar, som i sin religiösa uppfattning stält sig utom kristendomens rämärken eller till och med afsvurit all religion, men hvilka mot sin vilja hölles kvar inom kyrkans murar och sålunda påtvingades ett visst sken af religiositet, som de i sjelfva verket måste förakta.»

Den ståndpunkt beträffande borttagande af skyldigheten att uppgifva det trossamfund, hvartill man ämnade öfvergå, och utsträckandet af rätten att utträda ur statskyrkan jemväl till den, som omfattat en icke kristen lära, utskottet sålunda intagit vid 1891, 1893 och 1894 års riksdagar, har utskottet icke funnit skäl att frågå.

Hvad åter angår den åldersgräns, som bör sättas för åtnjutande af denna rättighet, har utskottet vid frågans behandling under föregående riksdagar utgått från den synpunkten, att den åldersgräns, som vore satt för utträde till annat kristet trossamfund, borde gälla jemväl i afseende å nu ifrågasatta rättighet. Då ärendet behandlades af kamrarne vid 1894 års riksdag, anfördes emellertid, såsom motionären erinrat, just med hänsyn till åldersgränsen åtskilliga betänkligheter emot förslaget — betänkligheter, hvilka nog torde hafva sitt fulla berättigande. Man torde nemligen med fog kunna sätta i fråga, huruvida en person, redan innan han uppnått den ålder, då han anses vara fullt kompetent att sköta sig sjelf, kan hafva ernått en sådan utveckling, att han sjelfständigt kan bedöma den ställning, han skall intaga i religiösa ting! Först vid den tidpunkt, då en person kan anses hafva vunnit den stadga i karakteren och den mogenhet i förståndsutvecklingen, att mindre spelrum lemnas för ungdomligt lättsinne vid fattande af beslut i dessa frågor, torde den nu ifrågasatta rätten till utträde böra medgifvas. Utskottet delar sålunda jemväl i detta afseende motionärens mening. Konseqvenserna hade dock kanske fordrat, att en och samma åldersgräns bestämdes för hvar och en, som vill utträda ur statskyrkan, vare sig han uppger, att han ämnar öfvergå till annat kristet trossamfund eller han helt allmänt förklarar sin afsigt att utträda ur kyrkan. Då emellertid motionären uttryckligen afsett, att icke någon ändring i gällande bestämmelser om öfvergång till annat kristet trossamfund skulle ifrågakomma, har utskottet ansett sig

vara förhindradt att i detta afseende afgifva något bestämdt förslag.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt tjuguet år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Stockholm den 5 mars 1896.

På lagutskottets vägnar:

E. von KRUSENSTJERNA.

Reservation

af herrar *Fröberg*, *Pehrsson*, *C. F. Pettersson*, *Lundström*, *Ölander*, *G. Andersson* och *Redelius*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till motionen.
